

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ**

**Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту**

Гончар Віталіна Віталіївна

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА
МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ДО НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки

РЕФЕРАТ

магістерської роботи
за освітньо-науковою програмою
«Освітні, педагогічні науки (Педагогіка вищої школи)»

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:

*доктор педагогічних наук, доцент
Кірдан О.Л.*

Умань – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	7
1.1. Ступінь дослідження проблеми у сучасному науковому дискурсі	7
1.2. Особливості організації науково-дослідницької діяльності майбутніх викладачів в освітньо-інформаційному просторі закладу вищої освіти	13
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	27
2.1. Аналіз практики професійної підготовки майбутніх викладачів закладу вищої освіти до науково-дослідницької діяльності у досвіді закладів вищої педагогічної освіти України	27
2.2. Стан професійної підготовки майбутніх викладачів закладу вищої освіти до науково-дослідницької діяльності	44
2.3. Шляхи формування готовності майбутніх викладачів закладу вищої освіти до науково-дослідницької діяльності.....	49
2.4. Результати дослідно-експериментальної роботи	67
ВИСНОВКИ.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	79
ДОДАТКИ	87

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Загальноосвітні та загальноцивілізаційні тенденції сучасної глобалізації та інтернаціоналізації детермінують зміни у системі вищої освіти України. У низці Законів України, а саме: «Про освіту» (ст. 59), «Про вищу освіту» (ст. 60), «Про фахову передвищу освіту» (ст. 24), «Про професійний розвиток працівників» тощо визначено пріоритети та засади професійної підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти. Для безперервного набуття нових та вдосконалення раніше набутих професійних та загальних компетентностей, необхідних для професійної діяльності викладачів закладів вищої освіти, постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників» затверджено Порядок підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників закладів освіти і установ усіх форм власності та сфер управління.

Осучаснення змісту освітніх програм підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти, на наш погляд, має відбуватись із використанням професійного стандарту на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти», що затверджений наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства від 23.03.2021 № 610.

Окрім того, затвердження Стандарту вищої освіти України другого (магістерського) рівня, галузь знань – 01 Освіта / Педагогіка, спеціальність – 011 Освітні, педагогічні науки, який затверджено і введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 11.05.2021 р. № 520 актуалізує проблему дотримання вимог щодо професійної підготовки майбутніх викладачів вищої школи до науково-дослідницької діяльності.

Нині проблема професійної підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти до науково-дослідницької діяльності шляхом упровадження педагогічних інновацій і творчого застосування конструктивного вітчизняного та зарубіжного досвіду належить до низки актуальних

педагогічних проблем. Відтак, на нашу думку, доцільно переформувати професійну підготовку майбутніх викладачів закладів вищої освіти щодо посилення дослідницької компоненти.

Проблема професійної підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти до науково-дослідницької діяльності була предметом досліджень вітчизняних учених, а саме: С. Вітвіцької, І. Козубовської, О. Повідайчик, О. Філоненко, С. Ящука та ін. Однак, можемо стверджувати, що, незважаючи на широке коло питань щодо професійної підготовки майбутніх викладачів закладу вищої освіти, практично відсутні роботи, присвячені розв'язанню проблеми науково-дослідницької підготовки майбутніх викладачів у закладах вищої освіти. Отже, актуальність дослідження, недостатній рівень теоретичного опрацювання й практичної розробленості окресленої проблеми зумовили вибір теми випускної кваліфікаційної роботи: «Професійна підготовка майбутніх викладачів закладів вищої освіти до науково-дослідницької діяльності».

Мета дослідження – обґрунтувати теоретичні та практичні аспекти професійної підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти до науково-дослідницької діяльності.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати ступінь дослідження проблеми професійної підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти до науково-дослідницької діяльності у сучасному науковому дискурсі.

2. Схарактеризувати практику професійної підготовки майбутніх викладачів закладу вищої освіти до науково-дослідницької діяльності у досвіді закладів вищої педагогічної освіти України.

3. Проаналізувати стан професійної підготовки майбутніх викладачів закладу вищої освіти до науково-дослідницької діяльності та обґрунтувати шляхи її удосконалення.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх викладачів закладу вищої освіти.

Предмет дослідження – теоретичні та практичні аспекти процесу професійної підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти до науково-дослідницької діяльності.

Методи дослідження. Для виконання поставлених завдань використано теоретичні (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення) та емпіричні (опитування, спостереження, бесіди, анкетування, інтерв'ювання, вивчення й узагальнення досвіду, педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний етапи); статистичні методи.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що в ній розкрито особливості професійної підготовки майбутніх викладачів закладу вищої освіти до науково-дослідницької діяльності.

Практичне значення роботи полягає в тому, що результати та висновки роботи можуть бути використані при удосконаленні освітніх програм професійної підготовки майбутніх викладачів закладу вищої освіти.

Експериментальна база дослідження – факультет соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Апробація результатів дослідження. Результати проведеного дослідження доповідались на засіданні П'ятої Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми сучасної психодидактики: філософські, психологічні та педагогічні аспекти» (м. Умань, 21 травня 2021 р.) та Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції з міжнародною участю «Сучасний стан та перспективи розвитку системи освіти України» (м. Покровськ, 25 травня 2021 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано тези «Особливості професійної підготовки майбутніх викладачів закладу вищої освіти до науково-дослідницької діяльності».

Структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Загальний зміст роботи викладено на 95 сторінках, список використаних джерел нараховує 70 найменувань.

ВИСНОВКИ

1. Проаналізовано ступінь дослідження проблеми професійної підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти до науково-дослідницької діяльності у сучасному науковому дискурсі. З'ясовано що дана проблема була предметом наукових досліджень С. Вітвицької, І. Козубовської, О. Повідайчик, О. Філоненко та ін. Однак, можемо стверджувати, що, незважаючи на широке коло питань щодо професійної підготовки майбутніх викладачів закладу вищої освіти, практично відсутні роботи, присвячені розв'язанню проблеми науково-дослідницької підготовки майбутні викладачів у закладах вищої освіти.

Під поняттям «професійна підготовка майбутнього викладача вищої школи до науково-дослідницької діяльності» розуміємо освітній процес реалізації освітньо-наукової програми «Освітні, педагогічні науки», що сприяє формуванню ціннісного ставлення майбутнього викладача вищої школи до науково-дослідницької діяльності, визначає здатність до розв'язання складних задач дослідницького та / або інноваційного характеру в сфері освітніх, педагогічних наук та освітньої практики.

2. Схарактеризовано практику професійної підготовки майбутніх викладачів закладу вищої освіти до науково-дослідницької діяльності у досвіді чотирьох закладів вищої педагогічної освіти України.

На основі аналізу освітньої програми підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти «Організація освітнього простору: управління та експертиза» за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» в Львівському національному університеті імені Івана Франка з'ясовано, що до обов'язкових навчальних дисциплін зараховано навчальну дисципліну «Методологія та методи наукових досліджень», яка передбачає засвоєння загальних засад методології наукової та професійної діяльності; серед вибіркового навчальних дисциплін нами виокремлено ті, які сприяють

професійній підготовці викладачів закладу вищої освіти до науково-дослідницької діяльності, а саме: організація інтелектуального дозвілля; організація освітнього простору для обдарованих дітей; організація проектної діяльності в освітньому середовищі; формування нелінійного мислення; освітологія.

Професійна підготовка майбутніх викладачів закладу вищої освіти до науково-дослідницької діяльності за освітньою програмою «Педагогіка вищої школи» в Переяслав-Хмельницькому державному педагогічному університеті імені Григорія Сковороди охоплює: вивчення обов'язкових освітніх компонентів; освітній процес реалізації освітньо-наукової програми ґрунтується на сучасних загальнонаукових методах пізнання та дослідницької діяльності; участь здобувачів вищої освіти у науково-комунікаційних заходах; проходження науково-дослідної практики (програмою якої передбачено розвиток умінь творчої діяльності, практичних навичок аналізу наукових досліджень та результатів педагогічних експериментів тощо).

Аналіз змісту професійної підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти до науково-дослідницької діяльності у Вінницькому державному педагогічному університеті імені М. Коцюбинського, дозволяє стверджувати, що особливістю вивчення обов'язкових та вибірових дисциплін є критичне осмислення концепцій, теорій, підходів, принципів, методів і понять у сфері професійної викладацької діяльності та освіти, що досягається завдяки застосуванню проблемних і діалогічних методів навчання, технології розвитку критичного мислення магістрантів. Формуванню готовності до науково-дослідницької діяльності майбутніх викладачів закладів вищої освіти сприяє вивчення обов'язкових навчальних дисциплін: «Методологія і методика науково-педагогічних досліджень» та «Інформаційно-комунікаційні технології в наукових дослідженнях», а також виконання дослідницьких завдань під час вивчення навчальних дисциплін; проходження переддипломної практики і написання магістерської роботи ,

що, сукупно, забезпечує оволодіння майбутніми викладачами вміннями планувати і здійснювати дослідницьку діяльність, презентувати її результати у наукових публікаціях і виступах.

Професійну підготовку майбутніх викладачів закладу вищої освіти до науково-дослідницької діяльності в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини забезпечують не тільки засвоєння змісту навчальних дисциплін, зокрема вивчення навчальної дисципліни «Теорія і методика науково-дослідницької роботи», а й практична підготовка, яка є обов'язковим компонентом освітньо-наукової програми. Магістранти освітньо-наукової програми Освітні, педагогічні науки (Педагогіка вищої школи) зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки проходять 2 види практик: науково-дослідницьку та педагогічну практику. Згідно із навчальним планом освітньо-наукової програми Освітні, педагогічні науки (Педагогіка вищої школи) спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки галузі знань 01 Освіта / Педагогіка магістри проходять науково-дослідницьку практику (6 кредитів, 4 тижні, II семестр) на базі закладів вищої освіти.

3. Проаналізовано стан професійної підготовки майбутніх викладачів закладу вищої освіти до науково-дослідницької діяльності.

Під час констатувального етапу експериментального дослідження з'ясовано, що переважно рівнями сформованості готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до науково-дослідницької діяльності були початковий і достатній.

Дотично до мети дослідження було обґрунтовано такі шляхи формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до науково-дослідницької діяльності: усвідомленість значущості майбутніми викладачами науково-дослідницької діяльності як складника професійної діяльності та створення рефлексивно-оцінного середовища в освітньому процесі закладу вищої освіти.

У процесі теоретичного обґрунтування шляхів формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до науково-дослідницької

діяльності схарактеризовано особливості роботи з науковими джерелами як складника процесу професійної підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти, а також особливості застосування інноваційних педагогічних технологій у професійній підготовці майбутніх викладачів вищої школи до науково-дослідницької діяльності.

З метою реалізації програми формувального етапу реалізовано низку заходів, а саме: розроблено та уведено до змісту навчальної дисципліни «Управління та керівництво ЗВО» тему «Науково-дослідницька діяльність майбутніх викладачів закладу вищої освіти: управлінський аспект»; розроблено та проведено тренінгове заняття на тему: «Академічна доброчесність та шляхи її забезпечення у закладі вищої освіти»; під час практичної підготовки додатково до основної програми практики організовано круглий стіл «Портфоліо та професійне резюме – візитівка викладача-науковця»; проведено семінар з теми «Науково-дослідницька діяльність викладача ЗВО»; розроблено тренінг «Формування готовності майбутніх викладачів закладу вищої освіти до науково-дослідницької діяльності». Для забезпечення створення рефлексивно-оцінного середовища в освітньому процесі закладу вищої освіти забезпечено введення системи періодичного відстеження успіху магістрантів у науково-дослідницькій діяльності під час опанування змісту освітньо-наукової програми («Картка успіху»).

Аналіз узагальнених результатів формувального експерименту і їх порівняння з даними констатувального експерименту, дозволив виявити наступні закономірності: перехід з початкового рівня на достатній рівень готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до науково-дослідницької діяльності в експериментальній групі (28,57 %) випереджає ці показники в контрольній групі (16,6 %); перехід на високий рівень у експериментальній групі становить 28,57 % на відміну від контрольної групи, у якій не зафіксовано позитивної динаміки.

Констатовано, що протягом усієї експериментальної роботи спостерігався нерівномірний, але завжди стійкий ріст збільшення рівня сформованості готовності майбутніх викладачів закладу вищої освіти до науково-дослідницької діяльності. Експериментальна робота підтвердила наші теоретичні припущення щодо упровадження обґрунтованих нами шляхів формування готовності майбутніх викладачів закладу вищої освіти до науково-дослідницької діяльності.